

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 37.016.046:811.161.1 (043.2)

CURTEVA OXANA

**FORMAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE VERBALĂ
ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚARE INTEGRATĂ A LIMBII RUSE**

Specialitatea 13.00.02 – Teoria și metodologia instruirii (limba rusă)

Autoreferat

al tezei de doctor în pedagogie

CHIȘINĂU, 2012

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei Pedagogia Învățământului Primar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Conducător științific:

DROZD Galina, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, UPS „Ion Creangă”

Referenți oficiali:

GUȚU Vladimir, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

KOSTEȚKI Victor, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Centrul Rus de Știință și
Cultură

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **MÂNDĂCANU Virgil**, președinte, doctor habilitat, profesor universitar
2. **SADOVEI Larisa**, secretar științific, doctor în pedagogie, conferențiar universitar
3. **COJOCARU-BOROZAN Maia**, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar
4. **STRAH Lidia**, doctor în pedagogie, conferențiar universitar
5. **CURACIȚCHI Angela**, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la data de 11 iunie 2012, ora 15.00 în ședința Consiliului Științific
Specializat D 33–13.00.02-8 Teoria și metodologia instruirii (limba rusă) din cadrul Universității
Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, str. Ion Creangă, 1, or. Chișinău.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a UPS „Ion Creangă” și pe
pagina web a CNAA (www.cnaa.md)

Autoreferatul a fost expediat la 11 mai 2012

Secretarul științific al Consiliului Științific Specializat,

dr. în pedagogie, conf. universitar _____

Sadovei Larisa

Conducător științific,

dr. în pedagogie, conf. universitar _____

Drozd Galina

Autor _____

Curteva Oxana

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea cercetării. Sistemul de învățământ contemporan impune o revizuire a conceptului despre disciplinele școlare. În mod deosebit acest lucru este important pentru disciplina școlară *limba maternă*, ea fiind un component de bază în procesul instructiv-educativ în ansamblu. Limba maternă ca parte a compartimentului curricular „Limbă și comunicare” în clasele primare include atât alte discipline, cât și diverse forme de activitate ale elevului în care limba (vorbirea) joacă un rol esențial.

Un rol deosebit i se atribuie acestei discipline la etapa actuală a dezvoltării societății, când una dintre cele mai acute probleme constă în acomodarea persoanei la condițiile noi de viață, iar mânguirea iscusită a limbii devine o necesitate.

Paradigma educației (cunoștințe, capacități, abilități) este deja insuficientă pentru formarea unei personalități capabile să comunice liber în diferite sfere ale unui mediu pluricultural. În așa fel s-a conturat scopul principal al instruirii – formularea și rezolvarea anumitor sarcini comunicative: a determina scopurile comunicării, a evalua situația, a lua în calcul intențiile și tehnicile de comunicare, a selecta strategiile adecvate de comunicare, a evalua reușita comunicării, a fi gata de o schimbare a comportamentului comunicativ personal. Rezultatul procesului de comunicare depinde de faptul cât de clar, corect și logic va fi formulat gândul de către comunicant [5, 7].

În practica educațională mondială conceptul de competență ca scop al educației, ca direcție principală în modernizarea școlii la etapa actuală este considerat un concept fundamental. Unul dintre cei mai utilizați termeni în teoria și practica educației contemporane este *abordarea centrată pe formarea de competențe*, înțeles ca un rezultat al cerințelor de ultimă oră, înaintate calității educației care se construiește nu în baza asimilării cunoștințelor transmise de către învățător elevilor, ci este un proces care duce spre un rezultat, adică este orientat spre dobândirea competențelor necesare (I.A. Zimneaia, A.V. Hutorskoi, D.A. Ivanov, K.G. Mitrofanov, E.A. Bîstrova, O.V. Socolova).

Domeniul abordării centrate pe formarea de competențe include și chestiuni din didactica lingvistică contemporană, în special, din metodică predării limbii ruse în clasele primare. Devine uzual, cu alte cuvinte, tot mai des se utilizează termenul *competența comunicativă*, capacitatea elevului de a-și organiza vorbirea în formele ei de receptare, reproducere și producere, folosind mijloacele limbii într-o situație de comunicare concretă.

Competența de comunicare verbală include atât competențe și abilități de vorbire cât și de comunicare propriu-zisă care presupune adresatul, situația și scopurile comunicării.

Problema abordării centrate pe formarea de competențe este una actuală și cea mai mediatizată în teoria și practica procesului educativ contemporan din Republica Moldova. După părerea lui Guțu V., *competența poate fi definită ca un set de capacități interdependente pentru realizarea unor activități în diferite situații, inclusiv, ieșite din comun* [4]. Problemele formării competențelor sunt în centrul atenției și altor cercetători din Republica Moldova: E.Coșeriu, I. Achiri, A.Cara, T. Cartaleanu etc.

Abordarea centrată pe formarea de competențe comunicative în sistemul instructiv-educativ al limbii materne și rezultatelor finite, dictate de nevoile personalității instruite și a societății în ansamblu a devenit o direcție prioritară a documentelor normative din domeniul educației din Republica Moldova – curriculumul modernizat la limba rusă pentru clasele I – IV (G.D.Drozdz, T.I.Demcenco, A.A.Curacițchi) și standardele educaționale la disciplină.

Argumentările științifico-didactice ale oamenilor de știință din domeniul didacticii, psihologiei, metodicii în abordarea competențelor la rezultatele învățământului contemporan, prevederile conceptuale de bază ale curriculumului modernizat în domeniul limbii și comunicării au determinat strategiile de predare/învățare a limbii materne (ruse) la etapa primară a sistemului educațional din RM. A apărut necesitatea elaborării unui model nou de învățare a limbii ruse a copiilor din clasele primare, iar aplicarea lui îi va permite elevului să devină o personalitate instruită în domeniul gramaticii, să înțeleagă cele auzite, să poată vorbi și scrie, să-și antreneze experiența de comunicare, să simtă specificul lexical și gramatical al fiecărui cuvânt, interesul față de cuvânt.

Cercetările recente ale psihologilor și metodiștilor demonstrează necesitatea instruirii luându-se în calcul încă o fațetă importantă a acestui proces – formarea la elevi a percepției complexe la nivel de conținut al unui grup de discipline (L.A.Vengher, I.A.Zimneaia, V.Dubrovina etc.). Atât teoreticienii cât și practicienii în domeniul educației școlare optează pentru integrarea procesului de învățământ. La nivelul de integrare, după opinia savanților-pedagogi I.D.Zverev, P.G.Kulaghin, N.A.Loșkariov, V.N.Maximova, G.D.Drozdz ș.a., se formează condiții favorabile pentru formarea tuturor componentelor activității de instruire în ansamblu. Anume în această direcție, prin fuziunea a două discipline înrudite – limba rusă și citirea literară – într-o singură disciplină integrată este determinată de curriculumul modernizat din anul 2010 strategia predării-învățării limbii ruse, care poate fi implementată printr-un model nou al sistemului metodic realizat în cadrul orelor integrate care va sta la baza formării competenței de comunicare a elevilor și a componentului său esențial – a comunicării orale [8].

Deși curriculumul modernizat impune o schimbare a sistemului instructiv-educativ în general și al predării limbii ruse, în special, în majoritatea școlilor (claselor) Republicii Moldova

continuă predarea limbii ruse și a citirii separat. Pe lângă acest fapt, lecțiile de limba rusă se realizează în baza metodicii gramatical-ortografice, iar lecțiile de citire literară se reduc la citirea mecanică și povestirea în detalii a operelor din literatura pentru copii. Cu alte cuvinte, ideea de instruire integrată ca bază de formare a competenței de comunicare orală nu și-a găsit realizarea în practica de lucru al majorității învățătorilor din clasele primare.

Ideea predării integrate, promovate de Ministerul Educației din Republica Moldova, nu s-a regăsit în toate manualele școlare .

În așa mod, **actualitatea cercetării** este condiționată de un șir de contradicții care sunt caracteristice pentru teoria și practica predării/studierii contemporane a limbii materne (ruse) la etapa școlară primară care se stabilesc:

- între comanda socială de formare a unei personalități apte de a comunica liber în diferite domenii ale unui mediu pluricultural și practica studierii limbii materne (ruse) orientată spre acumularea cunoștințelor, competențelor și abilităților și care nu dezvoltă utilizarea lor în diferite situații cotidiene;

- între documentele educaționale recente care reglementează abordarea prin competențe a rezultatelor tuturor disciplinelor școlare, inclusiv a limbii materne (ruse), și practica de predare/învățare a acestei discipline după modelul tradițional care nu reflectă cerința necesară. Esența prevederilor conceptuale ale curriculumului modernizat este tratată în mod diferit, ce aduce la o determinare diferită a obiectivelor prioritare ale procesului de predare/învățare a limbii materne;

- între necesitatea elaborării unui model nou de studiere a disciplinei cu scopul formării unor competențe de comunicare orală la elevi și metoda existentă de studiere separată a două discipline înrudite (limba rusă + citirea literară) care nu permite formarea unui spațiu de comunicare în baza conținutului textelor literare studiate cu o tematică determinată de materia lingvistică.

- Stabilirea căilor de soluționare a contradicțiilor formulate a determinat **problema cercetării** care constă în lipsa (insuficienta dezvoltare) a unui sistem didactic (metodic) complex de formare a competenței de comunicare orală la elevii claselor primare prin mijloacele limbii materne (ruse) și a necesității dezvoltării acestei strategii luând în calcul obiectivul principal al procesului educațional contemporan – formarea unei personalități social-active, apte să se realizeze în condițiile noi ale vieții.

Problema cercetării a determinat scopul și obiectivele lucrării.

Scopul lucrării constă în determinarea bazelor teoretice de formare a competenței de comunicare orală, în constatarea nivelului de rezolvare a problemei în cauză în practica de lucru

a școlii primare, în elaborarea unui model nou al sistemului didactic, științific argumentat și experimental verificat, de formare a competenței de comunicare orală la elevii claselor primare (clasa a IV) în procesul de studiere integrată a limbii și literaturii ruse.

Scopul cercetării a înaintat următoarele **obiective**:

- fundamentarea teoretică a noțiunii de *comunicare verbală*, bazate pe punctele de vedere ale savanților cu renume din domeniul psihologiei, psiholingvisticii, metodicii (A.A.Leontiev, M.I.Lisina, L.S.Vîgotckii, N.I.Jinkin, I.A.Zimneea, T.A. Lagâjenskaia, M.R.Livov, M.S.Soloveicik, E.A.Bâstrova ș.a.).

- studierea și determinarea gradului de cercetare a problemei puse în discuție în lucrările lingviștilor, psihologilor, metodiștilor etc.;

- analiza problemei expuse în documentele normative, în manualele școlare utilizate, în practica de lucru a învățătorilor din clasele primare;

- determinarea nivelului inițial al competențelor de comunicare verbală la elevi (clasa a IV);

- elaborarea criteriilor de selectare a materialului didactic pentru formarea competențelor de comunicare verbală în sistemul de dezvoltare a vorbirii elevilor;

- argumentarea științifică și elaborarea practică a unor instrumente didactice – a unui sistem metodic la baza căruia vor fi puse sarcini și exerciții comunicative și de vorbire determinate tematic (luându-se în calcul conținutul textelor literare) care în condiții apropiate de cele reale să permită formarea competenței de comunicare orală la elevi;

- verificarea experimentală a corectitudinii, necesității și eficienței sistemului metodic elaborat.

La **baza teoretico-metodologică** a lucrării au fost puse cercetările savanților renumiți în domeniul psihologiei, psiholingvisticii care au studiat procesul de dezvoltare a vorbirii, problema percepției și producerii vorbirii în procesul comunicării (L.S.Vâgotskii; A.A. Zalevskaia, N.I.Jinkin, A.A.Leontiev, A.R.Luria, P.Galiperin, I.A.Zimneea etc.), domeniul abordării centrat pe formarea de competențe a procesului de instruire pedagogică (V.I.Guțu, A.V.Hutorskoi, D.A.Ivanov, C.G.Mitrofanova, E.A.Bâstrova, O.V.Socolova) și în metodică predării limbii ruse și a dezvoltării vorbirii la elevi (T.A.Ladîjenskaia, M.R.Livov, V.I.Kapinos, M.S.Soloveicik, G.G.Granick, I.P.Fedorenko, E.I.Nikitina, E.P.Novac, T.Cazacu, T.Callo etc.)

Noutatea științifică și originalitatea cercetării sunt determinate:

- de selectarea și sistematizarea materiei teoretice necesare despre abordarea comunicativă centrată pe formarea de competențe în procesul de predare a limbii ruse la etapa actuală, de necesitatea implementării în școlile Republicii Moldova a cursului integrat de limba rusă;

- de generalizarea și sistematizarea materiei teoretice despre funcțiile didactice și comunicative ale textului artistic ca unitate de integrare a două discipline înrudite – limba maternă și citirea literară;

- de argumentarea teoretică a strategiei didactice de formare a competenței de comunicare verbală la elevii claselor primare bazate pe principiul de studiere integrată, în care textul literar este unitatea didactică și comunicativă de bază;

- de elaborarea unui model nou al sistemului de studiere integrată a limbii materne (ruse) pentru formarea competenței de comunicare orală la elevii claselor a IV-a.

Problema actuală de o importanță deosebită care este rezolvată în cercetarea dată constă în argumentarea unor concepte și elaborarea unui model nou al sistemului metodic de formare a competenței de comunicare orală la elevii claselor primare prin intermediul limbii ruse.

Importanța teoretică a tezei de doctor constă în abordarea științifică a unor termeni din psihologie, psiholingvistică, lingvo-didactică: comunicare – vorbire (limbă) – proces de comunicare, termeni care sunt în mod direct legați de problema formării competenței de comunicare orală la elevii claselor primare; justificarea științifică a necesității studierii integrate a limbii ruse și a citirii literare care stă la baza formării competenței de comunicare orală la elevi, prin prisma textului literar care realizează funcția didactică comunicativă, adică în procesul de înțelegere și reproducere a textului se formează condițiile necesare pentru dezvoltarea competenței de comunicare orală la elevii claselor primare; argumentarea teoretică a strategiei didactice de organizare a materiei de studiu îndreptate spre rezolvarea problemei cercetate.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în următoarele:

1) A fost elaborat un model nou, științific argumentat, al sistemului metodic de predare-învățare a limbii materne (ruse) care include un sistem de sarcini și exerciții integrate de comunicare verbală și formează la elevii claselor primare competența de comunicare orală.

2) Materia practică expusă în conținutul experimentului de formare poate fi folosită la întocmirea manualului revăzut pentru clasa a IV-a. Materialele utilizate în cadrul experimentului de constatare pot fi utilizate la întocmirea unor materiale didactice pentru elevii claselor a IV-a, de exemplu, a unei culegeri de sarcini și exerciții pentru comunicare orală.

3) Metodica elaborată poate fi implementată în practica de activitate a învățătorilor, ceea ce va permite o modelare mai clară și științific argumentată a activității instructiv-educative în domeniul predării limbii materne la etapa primară.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Argumentarea științifico-teoretică a componentelor psihologice, psiholingvistice, lingvo-didactice raportate la structura comunicării orale și care stau la baza metodologică în formarea sistemului didactic de dezvoltare a competenței comunicative orale prin intermediul limbii materne.

2. Cerințele actuale față de procesul de predare/învățare a limbii materne, analiza problemei cercetate în manualele școlare utilizate în clasele primare.

3. Modelul nou al sistemului metodic special elaborat care include materia didactică – tipologia sarcinilor și exercițiilor de comunicare și de vorbire, bazat pe texte literare adecvate în cadrul unor lecții integrate, permit realizarea continuă și formarea eficientă a competenței de comunicare orală la elevii claselor primare.

Rezultatele cercetării au fost implementate în cadrul activităților experimentale din școala medie nr.2 din or. Comrat, liceul D.Caraciobanu, Liceul G.Gaidarji, Comrat, Liceul A.Cantemir, Chișinău, Liceul P.Movilă, Chișinău, în cadrul cursurilor de formare continuă a profesorilor școlari, a luărilor de cuvânt la seminarele științifice și întrunirile metodice a cadrelor didactice din instituțiile preuniversitare.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Materialele, procesul și rezultatele cercetării, analiza etapelor experimentului de constatare și a celui de control au fost prezentate și puse în discuție la ședințele Catedrei Pedagogia Învățământului Primar a UPS „Ion Creangă”, Catedrei de Pedagogie a Universității Stat din Comrat, la conferințele științifice internaționale și regionale: conferința științifico-practică «Probleme actuale ale științelor umanitare», Chișinău, 2004, «Pregătirea și perfecționarea cadrelor didactice», Chișinău, 2008; conferința științifico-practică internațională «Наука, культура, образование», Comrat, 2008, 2009, 2010, 2011; conferința științifică internațională «Функционирование болгарского и других языков и литератур в контексте языковой ситуации в Республике Молдова», Comrat, 2011; forumul internațional «Воспитание гражданина, человека культуры и нравственности – основа социальной технологии развития современной России», Rostov pe Don, 2010, congresul internațional «Поликультурное славянское образовательное пространство: пути и формы интеграции», Odesa, 2010; conferința științifico-practică «Теория и практика оценивания в высшей школе», Universitatea Slavonă, Chișinău, 2011; al X-lea Congres internațional «Поликультурное славянское образовательное пространство: пути и формы интеграции», Tiraspol, 2011.

Publicațiile la tema cercetării. La tema cercetării au fost publicate 19 lucrări, dintre care 2 elaborări metodice, 2 articole în revista metodico-științifică *Învățătorul modern*; 12 articole științifice în culegeri de materiale ale conferințelor științifico-practice și trei articole în reviste

științifice (Revista de științe socio-umane, Revista studia Universitatis, Seria «Științe ale educației»).

Volumul și structura tezei

Teza constă din introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, lista bibliografică (235 titluri), 10 anexe, 168 de pagini de text, 20 tabele, 19 figuri.

Cuvintele-cheie: abordare axată pe persoana activă, competențe, abordarea centrată pe formarea de competențe în educație, vorbire, comunicare orală, competență de comunicare verbală, limba maternă, text, integrare, lecție integrată.

Structura și conținutul de bază al lucrării

În **introducere** se argumentează actualitatea temei de cercetare, se prezintă caracteristica aparatului științific: actualitatea temei cercetate, se stabilesc scopul, se anunță obiectivele, se determină inovația lucrării, valoarea ei teoretică și practică, se concretizează postulatele care se formulează pentru susținere, se descriu rezultatele cercetării, structura și conținutul lucrării.

În **capitolul întâi *Bazele teoretice ale abordării prin competențe a organizării procesului de predare-învățare a limbii ruse elevilor claselor primare la etapa actuală*** (punctul 1.1.) sunt prezentate punctele de vedere ale savanților specialiști din domeniul psihologiei, psiholingvisticii, pedagogiei, didacticii asupra noțiunilor-cheie: *comunicare verbală – vorbire (limbă) – proces de comunicare – comunicare – competență*. Toți acești termeni în mod direct sunt legați de definiția termenului *comunicare verbală*, care, în opinia savanților, este un proces de interacțiune între persoanele implicate în comunicare îndreptat spre realizarea unor scopuri vitale concrete. Una din cerințele societății contemporane constă în posedarea de către generația în creștere a capacității de comunicare, adică școala trebuie să formeze din elev o personalitate activ comunicabilă, aptă să se adapteze la condițiile societății contemporane și să activeze în ea. În acest scop e necesară reorientarea procesului de predare/învățare a limbii materne în clasele primare de la acumularea cunoștințelor teoretice despre limbă spre formarea competențelor de comunicare în această limbă. Cu alte cuvinte, obiectivul principal al disciplinei școlare *Limba rusă* la etapa actuală este de a forma la elevi competența de comunicare orală.

Se argumentează științific abordarea comunicativă centrată pe formarea de competențe în cadrul studierii limbii ruse la etapa actuală. Se prezintă punctele de vedere ale savanților renumiți din psihologie, psiholingvistică, pedagogie, lingvistică, didactică (A.A.Leontiev, I.A.Zimneia, G.A.Zolotova, D.B.Elkonin, I.R.Galiperin, L.S.Vîgotskii, N.I.Jinkin, M.R.Livov, T.A.Ladîjenskaia etc.). Ideea principală pe care se axează majoritatea savanților constă în necesitatea revizuirii conținutului și a condițiilor didactice de lucru pentru dezvoltarea și

perfecționarea vorbirii la elevii claselor primare cu scopul formării la acești elevi a competențelor de comunicare orală [6, 10, 11, 14].

Noțiunea de *comunicare* este pusă în discuție de către psihologi, psiholingviști, metodiști. În lucrările sale cunoscuții savanți din aceste domenii de activitate, definesc procesul de comunicare ca pe o activitate de comunicare și subliniază că o comunicare eficientă este posibilă doar când omul are capacitatea de a se orienta corect și repede în condițiile unei comunicări, de a selecta conținutul corespunzător al comunicării, de a găsi mijloacele de limbă adecvate pentru transmiterea gândurilor și de a asigura legătura inversă.

În mod tradițional, scopul instruirii școlare este determinat de setul de cunoștințe, capacități și abilități pe care trebuie să le posedă un elev. Interesul sporit față de teoria limbii, atenția insuficientă față de aspectul comunicativ al limbii materne duc la scăderea nivelului de mânăuire a acesteia. Obiectivele procesului de predare-învățare a limbii materne la etapa actuală sunt determinate de pe pozițiile abordării prin competențe a instruirii.

Competențele de comunicare verbală este tratată de către noi ca o capacitate anumită a elevului de a realiza activitatea de vorbire sub toate formele: audiere, vorbire, lectură și scriere; de a înțelege mesajul unei persoane străine și de a produce propriul program de comportament comunicativ, adecvat obiectivelor și situației de comunicare luându-se în calcul receptorul și stilul vorbirii. Ea include, de asemenea, capacități și abilități de analiză a textului artistic; cunoașterea diferitor modalități de expunere (narațiune, descriere, reflecție) și a caracteristicilor acestora; capacități și abilități de comunicare propriu-zise care se bazează pe sinteza cunoștințelor lingvistice, culturale, psihologice și sociale.

În cercetarea noastră noi luăm drept instrument de lucru modelul de competență de comunicare care include cinci nivele: competența comunicativă propriu-zisă, competența de vorbire, competența lingvistică, filologică și culturală. Prioritate se va da componentelor comunicative și de vorbire care prin sinteză se definește ca competență de comunicare orală. În capitol este prezentat un scurt istoric al problemei formării și dezvoltării vorbirii la elevii claselor primare din perspectiva psiholingvisticii și didacticii lingvistice. Sunt studiate conceptele de bază ale savanților raportate la tema cercetării pe parcursul secolelor XIX-XXI.

Formarea competenței de comunicare verbală este legată în mod direct de modelul nou de predare-învățare, diferit de cel tradițional. În capitolul dat (punctul 1.2.) în calitate de unitate didactică de bază este prezentat textul artistic. În procesul de lucru, înțelegerea și producerea textului îl include pe elevul claselor primare în procesul de comunicare, formând în așa mod abilitățile de comunicare orală. Se justifică din punct de vedere teoretic posibilitatea de formare a competențelor de comunicare orală în procesul de instruire în baza textului.

Majoritatea savanților consideră (O.I.Moskaliskaia, M.M.Bahtin, L.M.Loseva, I.R.Galiperin) că anume textul este acel fundament care unește elementele de limbă studiate, căci în text toate unitățile lingvistice îndeplinesc funcțiile lor propriu-zise. În text ca unitate didactică se revarsă două direcții importante în învățarea limbii materne: însuși sistemul limbii care într-o măsură anumită (conform cerințelor curriculumului) trebuie să fie studiată de elevul claselor primare și normele, regulile de folosire a materiei de limbă studiate în procesul formării unui enunț oral sau scris [33].

În cercetare noi studiem textul artistic, pe de o parte, sub aspect lingvistic propriu-zis (ca model al limbii literare), pe de altă parte, din perspectiva lingvistico-literară (ca realizare a unui conținut de idei și personaje literare, a ideii autorului, totodată, limbajul operei artistice este tratat ca un element al formei acestuia).

La formarea competențelor de comunicare verbală textul artistic este privit ca o unitate integratoare, ca un instrument didactic de bază în procesul de integrare a limbii ruse și a citirii literare. În așa mod, una din realizările concrete ale abordării comunicative în procesul de instruire este principiul de integrare a educației lingvistice și dezvoltării competențelor de vorbire a elevului.

În procesul de studiere a literaturii la subiectul cercetării s-a evidențiat esența procesului de integrare ca a unui principiu fundamental în didactica contemporană care stă la baza construirii și organizării sistemului metodic de predare-învățare a limbii materne (punctul 1.3.) și care stă la baza formării uneia dintre cele mai importante competențe pentru copiii din clasele primare – a competenței de comunicare orală. Forma principală de integrare este realizată prin lecția integrată. Lecțiile integrate se caracterizează printr-o structură combinată care include atât structura lineară cât și pe cea concentrică și în spirală. În cadrul realizării obiectivelor lecției această structură permite predarea diferitor componente în mod diferit.

Cursul integrat de limbă maternă (rusă) și citire artistică în școala primară se caracterizează prin prezentarea materiei în module-blocuri (la baza blocurilor stă principiul tematic de predare a materiei) și se realizează în forma ore în clase.

În Republica Moldova cursul de limbă maternă (rusă) a fost introdus în sistemul de învățământ primar după adoptarea Curriculumului de bază (1994), document în care conceptele fundamentale se proiectau nu doar pe rezultatele educației, ci și determinau strategia predării-învățării disciplinelor școlare. Curriculumul disciplinar la limba rusă pentru clasele I - IV-a (2003), Curriculumul modernizat (2010) valorifică pe deplin ideea de integrare [9].

În capitolul al doilea „Starea actuală a instruirii elevilor din perspectiva formării competențelor de comunicare verbală prin mijloacele limbii ruse la etapa învățământului

primar” este descris procesul de instruire a elevilor claselor primare din școlile Republicii Moldova din perspectiva numită, studiat conținutul documentelor educaționale, a curriculumului modernizat și a standardelor la limba rusă. Atragem atenția asupra faptului că anume documentele educaționale reglementează abordarea renovată a predării-învățării limbii materne, adică bazat pe competențe. O atenție deosebită se atribuie în curriculum competențelor și subcompetențelor specifice din punct de vedere al valorii lor comunicative [9].

Punctul 2.2. include analiza literaturii didactice la disciplină, analiza manualelor școlare după care se învață în școlile republicii (patru seturi) sub aspectul formării competenței de comunicare orală, primordiale pentru învățarea de a comunica. Au fost selectate criteriile de analiză a materiei școlare după trei compartimente: *Substantivul, Adjectivul, Verbul*. A fost stabilit raportul dintre exercițiile de limbă și de vorbire la nivel de cuvânt, îmbinări de cuvinte, enunț și text în fiecare manual. Au fost evidențiate laturile pozitive ale manualelor care realizează integrarea conținuturilor lingvistice și de vorbire pentru formarea la elevi a competenței de comunicare orală. De asemenea, sunt analizate acele manuale care într-o măsură mai mare sunt axate pe metodică tradițională.

În punctul 2.3. a fost prezentat sistemul elaborat și implementat de exerciții lingvistice și de vorbire la nivel de cuvânt, îmbinare de cuvinte, text cu scopul determinării nivelului de pregătire orală a elevilor claselor a IV-a, altfel spus, a fost descrisă metodică de realizare a experimentului de constatare. Analiza detaliată a rezultatelor de îndeplinire a materiei didactice selectate în mod special de către elevii claselor de control și celor experimentale ne dezvăluie probleme în formarea competențelor în procesul de predare-învățare a limbii materne (ruse).

Tabelul 2.1. Nivelul de formare a competenței lingvistice la elevii din eșantionul de control și cel experimental (datele experimentului de constatare)

Grupele de elevi	Nr. de elevi	Nivel înalt		Nivel mediu		Nivel jos		Nivel nesatisfăcător	
		Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%
C1	29	15	52%	11	38%	4	14%	-	-
C2	27	10	37%	10	37%	5	19%	2	7%
C3	26	13	50%	9	35%	2	8%	1	4%
C4	23	10	44%	6	26%	5	22%	2	7%
C5	25	16	64%	8	32%	-	-	1	4%
TOTAL	130	64	49%	44	34%	16	12%	6	5%
E1	20	11	55%	6	30%	3	15%	-	-
E2	23	12	52%	8	35%	2	9%	1	4%
E3	21	9	43%	9	43%	2	10%	1	5%
E4	22	11	50%	5	23%	4	18%	2	9%
E5	24	14	58%	5	21%	5	21%	-	-
E6	20	8	40%	9	45%	3	15%	-	-
TOTAL	130	65	50%	42	32%	19	15%	4	3%

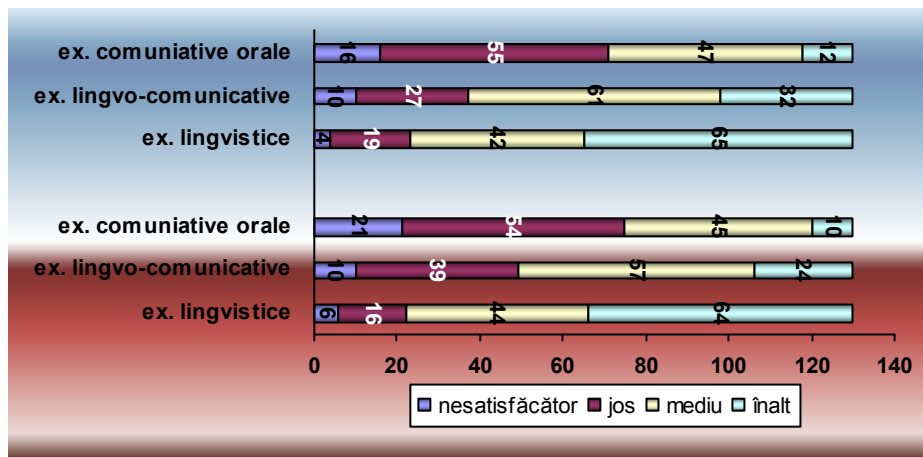

Figura 2.1. Raportul cantitativ al elevilor cu un nivel corespunzător de formare a competenței lingvistice

După cum ne arată rezultatele, elevii au rezolvat fără mari dificultăți exercițiile care formează **competența lingvistică**. Doar unii elevi au comis greșeli ca rezultat al unei citiri neatente a sarcinii sau din necunoașterea materiei gramaticale. Un procent mai mare le-a revenit exercițiilor în care elevii trebuiau să selecteze cuvinte cu un anumit sens lexical.

În cazul realizării exercițiilor care formează **competența lingvo-comunicativă** au apărut dificultăți la realizarea acelor exerciții care cereau realizare de sine stătătoare, și anume alcătuirea unor enunțuri (îmbinări de cuvinte). Enunțurile elevilor în cea mai mare parte aveau o structură primitivă, uneori fără sens. Partea *comunicativă* a fost exprimată printr-un lexic sărac și nu aveau valoare funcțională. Datele ne permit să stabilim că în practica școlară cotidiană acestor tipuri de exerciții nu li se acordă atenția cuvenită.

Tabelul 2.2. Nivelul de formare a competenței lingvo-comunicative la elevii din eșantionul de control și cel experimental (datele experimentului de constatare)

Grupele de elevi	Nr. de elevi	Nivel înalt		Nivel mediu		Nivel jos		Nivel nesatisfăcător	
		Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%
C-1	29	6	21%	12	41%	9	31%	2	7%
C-2	27	4	15%	13	48%	8	30%	2	7%
C-3	26	5	19%	10	39%	8	31%	3	12%
C-4	23	3	13%	13	57%	7	30%	-	-
C-5	25	6	24%	9	36%	7	28%	3	12%
TOTAL	130	24	19%	57	44%	39	30%	10	7%
E-1	20	6	30%	11	55%	2	10%	1	5%
E-2	23	8	35%	12	52%	1	4%	2	9%
E-3	21	4	19%	9	43%	7	33%	1	5%
E-4	22	3	14%	12	55%	6	27%	1	5%
E-5	24	6	25%	10	42%	5	21%	3	13%
Ɖ-6	20	5	25%	7	35%	6	30%	2	10%
TOTAL	130	32	25%	61	47%	27	21%	10	8%

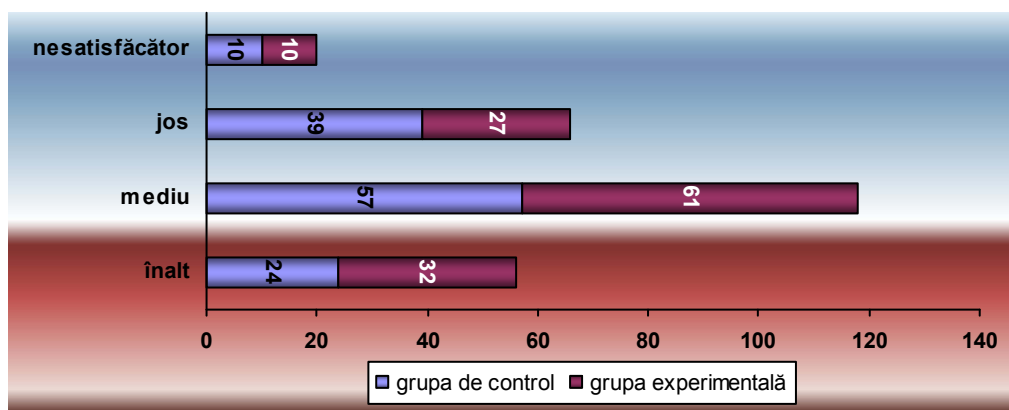

Figura 2.2. Raportul cantitativ al elevilor cu un nivel corespunzător de formare a competenței lingvo-comunicative

Exercițiile din grupa a treia au inclus sarcini îndreptate spre formarea competențelor de comunicare orală a elevilor. Exercițiile erau de nivel lexico-gramatical (nivelul cuvântului și a îmbinării de cuvinte); gramatical (nivelul enunțului) și la nivel de text. Scopul exercițiilor la nivel lexical consta în determinarea capacității elevilor de a *recunoaște* sensul lexical al cuvântului, capacitatea de a selecta cuvinte de bază (de exemplu, verbe) pentru o anumită temă, a selecta sinonime pentru cuvintele date, figuri de stil, capacitatea de a diferenția sensul direct și indirect al cuvântului.

Tabelul 2.3. Nivelul de formare a competenței comunicative orale la elevii din eșantionul de control și cel experimental (datele experimentului de constatare)

Grupele de elevi	Nr. de elevi	Nivel înalt		Nivel mediu		Nivel jos		Nivel nesatisfăcător	
		Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%			Nr. de elevi	%
C-1	29	2	6,7%	6	20,7%	12	41,4%	9	31%
C-2	27	3	11,1%	8	29,6%	11	40,7%	5	18,5%
C-3	26	4	15,%	10	38,5%	10	38%	2	7,7%
C-4	23	1	4,3%	8	34,8%	12	52,2%	2	8,7%
C-5	25	-	-	13	52%	9	36%	3	12%
TOTAL	130	10	7,5%	45	35,1%	54	41,8%	21	15,6%
E-1	20	-	-	7	35%	9	45%	4	20%
E-2	23	3	13%	7	30,4%	10	43,5%	3	13%
E-3	21	2	9,5%	7	33,3%	10	47,6%	2	9,5%
E-4	22	2	9,1%	9	40,9%	8	36,4%	3	13,6%
E-5	24	4	16,7%	11	45,8%	8	33,3%	1	4,2%
E-6	20	1	5%	6	30%	10	50%	3	15%
TOTAL	130	12	8,9%	47	35,9%	55	42,6%	16	12,6%

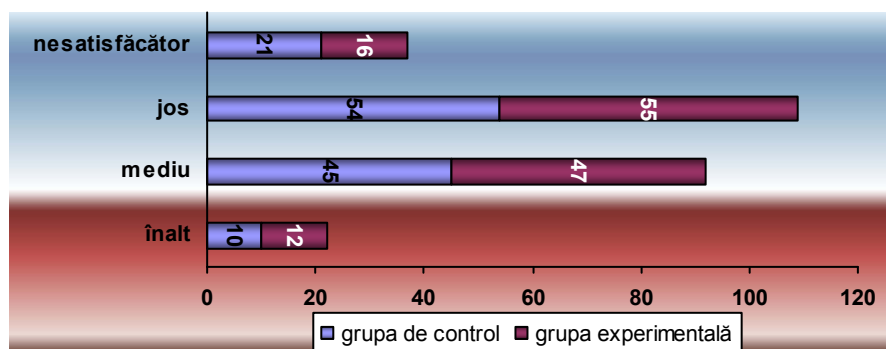

Figura 2.3. Raportul cantitativ al elevilor cu un nivel corespunzător de formare a competenței comunicative orale

Analiza datelor din tabelele și figurile prezentate mai sus ne arată un nivel aproximativ egal de formare a competențelor lingvistice, lingvo-comunicative și comunicative la elevii din clasele de control și cele experimentale la începutul experimentului de formare.

Rezultatele experimentului de constatare ne demonstrează că cele mai multe dificultăți elevii le-au întâlnit la realizarea exercițiilor de comunicare orală. Unii întâmpinau dificultăți majore, iar mulți elevi nu au putut:

- să alcătuiască corect, în conformitate cu cerințele date, un enunț (niște enunțuri);
- să completeze propoziția (-le) cu unitățile lexicale corespunzătoare, iar textul – cu enunțuri, adică să completeze structura sintactică a propoziției și a textului;
- în cazul alcătuirii unui text se încălca structura logică și gramaticală a propozițiilor din text.

Cauza principală a acestei situații este faptul că în practica de lucru a învățătorilor din clasele primare predomină exercițiile tradiționale de gramatică și ortografie.

În linii generale rezultatele obținute în cadrul realizării exercițiilor lingvistice, lingvo-comunicative și comunicative orale de către elevii din clasele de control și cele experimentale pot fi prezentate în felul următor:

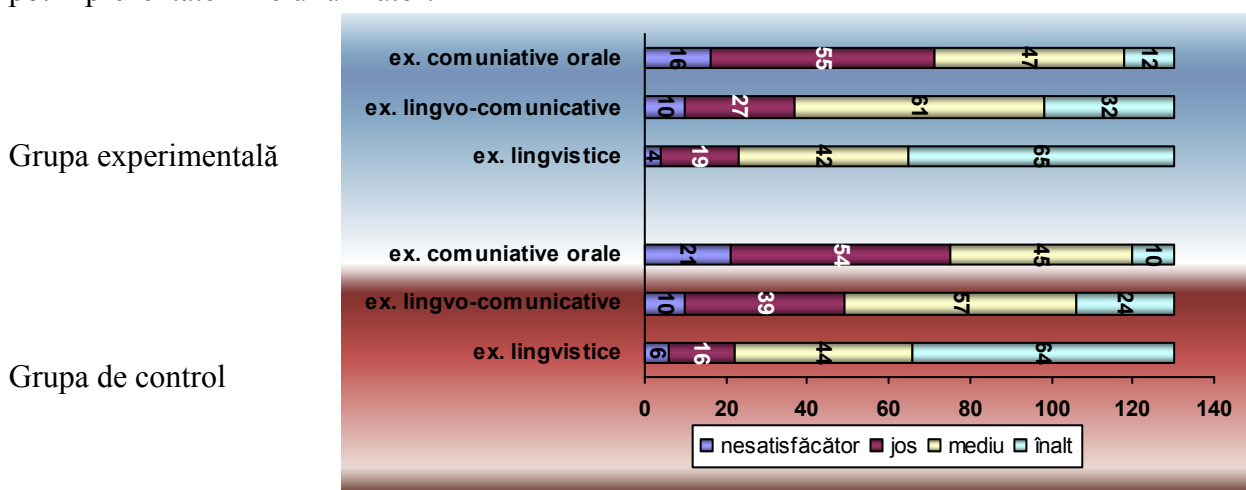

Figura 2.4. Raportul cantitativ al elevilor din grupele de control și cele experimentale cu un nivel corespunzător de formare a competenței lingvistice, lingvo-comunicative și comunicative orale

În capitolul al treilea „**Organizarea procesului de formare a competenței de comunicare orală la elevii claselor primare la disciplina *Limba rusă*** este justificată teoretic metoda experimentală de formare a competenței de comunicare orală la elevii claselor a IV-a. De asemenea, este inclusă caracteristica conținutală a materiei de limbă și literatură, orientarea ei tematică, potențialul educativ, caracterul cultural, repartizarea operelor literare după specii. Selectarea materiei didactice s-a realizat luându-se în calcul categoriile gramaticale studiate, valoarea educativă, accesibilitatea. Au fost prezentate diferite tipuri de exerciții de vorbire: de reproducere, analitice, creative (sintetice), de evaluare.

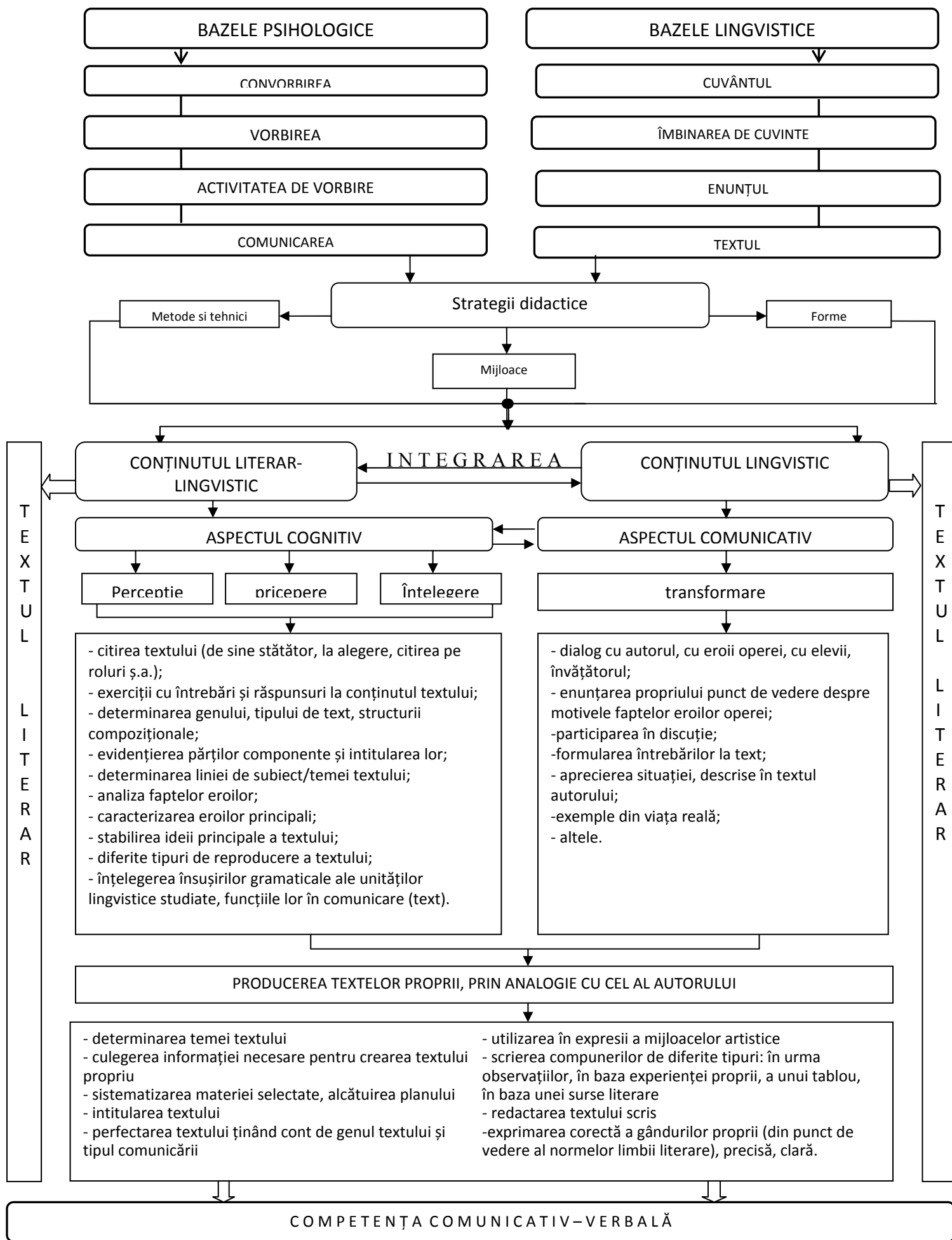

Figura 3.2. Modelul formării competenței comunicativ-verbale la elevii claselor primare

Metodica experimentului a inclus exerciții pretextuale, textuale și posttextuale, ce a asigurat o studiere conștientă și sistematizată a materiei școlare. Materia didactică experimentală a fost prezentată în două blocuri și treisprezece module:

1. Tema literară orală „Patria”. Tema lingvistică „Substantivul”.
2. Tema literară orală „Munca”. Tema lingvistică „Verbul”.

Fiecare bloc a inclus module care conțineau materie lingvistică și textuală prevăzută de curriculum. Modulul era format dintr-un sistem de exerciții de comunicare orală cu caracter constructiv și creativ.

Un alt component din metodica experimentală îl reprezintă sistemul de exerciții de comunicare orală, care prezintă niște sarcini cu scop comunicativ, orientate spre capacitatea elevilor de a-și exprima acordul, confirma cele spuse, completa, continua gândul; sarcini care învață să-ți expui poziția vis-a-vis de unele evenimente, fapte, fenomene; sarcini care te condiționează să realizezi o acțiune sau, dimpotrivă, s-o închei.

Un alt obiectiv prioritar al metodicii experimentale a fost studierea materiei lingvistice, a părților de vorbire (substantiv, verb) în baza unui text organizat tematic cu scopul utilizării acestor cunoștințe în formarea situațiilor de comunicare la ore, pentru realizarea sarcinilor creative.

Exercițiile de comunicare orală (creative) au ocupat cea mai mare parte din metodica experimentală. Sarcinilor cu caracter lingvistic le-a fost acordată mai puțină atenție, dat fiind faptul că rezultatele experimentului de constatare au demonstrat că la realizarea lor elevii claselor a IV-a nu întâmpină dificultăți. Modalitatea principală de realizare a materiei experimentale a fost lecția integrată de limbă rusă.

La etapa de încheiere a experimentului a fost realizat și descris experimentul de control care a avut două etape. Prima etapă – sistemul de exerciții de comunicare orală la nivel de cuvânt, îmbinări de cuvinte, enunț și la nivel de text. Partea a doua – teste de control pentru ambele blocuri.

Exercițiile la nivel de cuvânt determinau latura cantitativă și calitativă a vocabularului elevilor, clarificarea sensului cuvintelor deja cunoscute.

Sistemul de exerciții elaborat la nivel de enunț ca unitate de vorbire de bază în procesul receptării și producerii textului, prevedea determinarea recunoașterii părților componente și a structurii enunțului, selectarea, utilizarea lexicului în anumite tipuri de propoziții, însușirea regulilor de legătură/acord a cuvintelor în propoziții, determinarea relațiilor semantice și gramaticale dintre cuvinte în propoziții, determinarea corectitudinii folosirii legăturilor sintactice între cuvinte atât în vorbirea orală cât și în cea scrisă.

Sistemul de exerciții de comunicare verbală la nivel de text avea drept obiectiv determinarea la elevi (în procesul receptării textului de autor și creării propriului text) celor trei caracteristici ale textului: conținutului, construcției logice și aranjarea lingvistică. Textele elaborate ne-au permis să demonstrăm coincidența (lipsa de coincidență) a conținutului textului cu condițiile de comunicare, legătura dintre lexicologie morfologie, sintaxă și stilistică în cazul transmiterii unui mesaj.

Etapa finală – experimentul de control – a fost realizat în două etape. Prima etapă a inclus un sistem de exerciții de comunicare orală aplicate la trei nivele ale limbii: la nivelul lexical (nivelul cuvântului), la nivelul gramatical (nivelul îmbinării de cuvinte și a enunțului) și la nivelul textului. În partea a doua a experimentului au fost propuse testele de control la două blocuri: 1. Tema comunicativ-literară *Patria*, tema gramaticală *Substantivul* – 12 sarcini de test.

2. Tema comunicativ-literară *Munca*, tema gramaticală *Verbul* – 12 sarcini de test.

Au fost analizate exercițiile realizate de către clasele de control și cele experimentale și a fost prezentată o caracteristică calitativă și cantitativă a rezultatelor obținute.

Tabelul 3.1. Nivelul de formare a competenței de comunicare verbală la elevii claselor de control și a claselor experimentale (datele experimentului de control)

Grupele de elevi	Nr. de elevi	Nivel înalt		Nivel mediu		Nivel jos		Nivel nesatisfăcător	
		Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%	Nr. de elevi	%
C-1	29	4	13,8%	8	27,6%	10	34,5%	7	24,1%
C-2	27	5	18,6%	10	37,1%	10	37,1%	2	7,4%
C-3	26	3	11,5%	15	57,7%	8	30,8%	-	-
C-4	23	6	26%	10	43,5%	7	30,4%	-	-
C-5	25	7	28%	13	52%	5	20%	-	-
TOTAL	130	25	19,57%	56	43,57%	40	30,55%	9	6,3%
E-1	20	9	45%	10	50%	1	5%	-	-
E-2	23	10	43,5%	10	43,5%	3	13,1%	-	-
E-3	21	7	33,4%	8	38,1%	6	28,6%	-	-
E-4	22	9	40,1%	9	40,1%	3	13,4%	1	4,6%
E-5	24	11	45,9%	8	33,4%	4	16,7%	1	4,2%
E-6	20	7	35%	10	50%	2	10%	1	5%
TOTAL	130	53	40,53%	55	42,55%	19	14,52%	3	2,3%

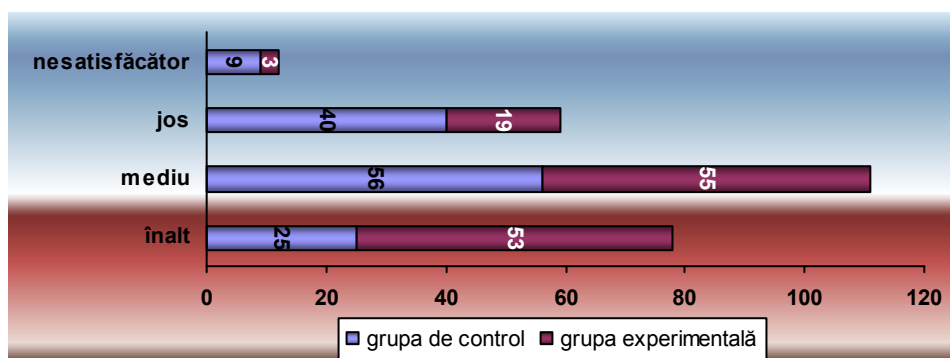

Figura 3.1. Indicii de corespondere cantitativă a elevilor în raport cu nivelul de formare a competenței de comunicare orală

Procentul de realizare a exercițiilor realizate de elevii din clasele experimentale ne-au demonstrat că nivelul de formare a competenței de comunicare orală este mai înalt decât în clasele de control. Datele ne conving că doar o activitate sistemică, organizată și cu un obiectiv bine determinat care ar include și sarcini comunicativ-orale în baza textului pot forma la elevii claselor mici competența de comunicare orală.

Datele din tabel ne arată un nivel în creștere a competenței de comunicare orală la elevii din clasele experimentale. Numărul elevilor cu un nivel nesatisfăcător în grupele de control a rămas înalt (de la 16,2% la experimentul de constatare la 9,23% la experimentul de control), în timp ce rezultatele în grupele experimentale s-au îmbunătățit (de la 12,3% la experimentul de constatare la 3,9% la experimentul de control). Aceasta ne demonstrează că doar un număr nesemnificativ de elevi din grupele experimentale se orientează slab în situațiile de comunicare, nu-și pot exprima (construi) gândurile, construi un text coerent, urmărind un motiv, un scop, o temă, o idee principală.

Rezultatele exercițiilor realizate corect în cadrul experimentului de control ne demonstrează o tendință constantă de creștere a cunoștințelor elevilor din grupele experimentale, a nivelului destul de înalt de formare a competenței de comunicare orală.

În așa fel, dinamica rezultatelor de realizare a exercițiilor comunicativ-orale (fiind cele mai complicate) până la și după experimentul de formare se prezintă astfel:

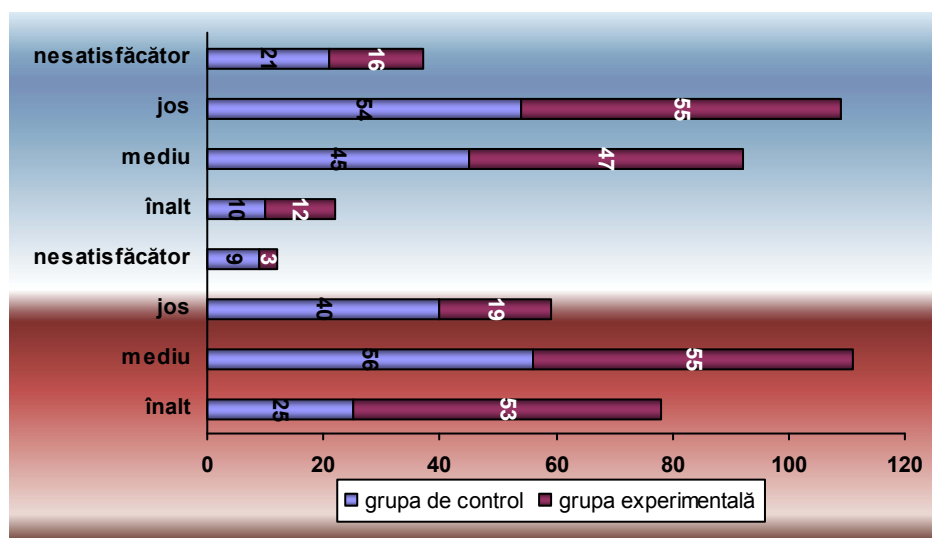

Figura 3.2. Dinamica rezultatelor din grupele de control și cele experimentale la etapele experimentului de constatare și de control (nivelul de formare a competenței de comunicare orală)

Rezultatele obținute în urma realizării testelor de control au demonstrat, de asemenea, un nivel diferit de formare a competenței de comunicare verbală la elevii din clasele de control și cele experimentale.

Tabelul 3.2. Rezultatele realizării sarcinilor din teste

Nivel Test	Clasele experimentale			Clasele de control		
	înalt 57-45 puncte	mediu 45-25 puncte	jos 25-0 puncte	înalt 57-45 puncte	mediu 45-25 puncte	jos 25-0 puncte
tema <i>Patria</i>	52 elevi 40%	68 elevi 52%	10 elevi 8%	33 elevi 25%	56 elevi 43%	41 elevi 32%
	57-45 puncte	45-25 Puncte	25-0 puncte	57-45 puncte	45-25 puncte	25-0 puncte
Tema <i>Munca</i>	55 elevi 42%	62 elevi 48%	13 elevi 10%	38 elevi 29%	50 elevi 38%	42 elevi 32%
Indicator mediu	41%	50%	9%	27%	40%	33%

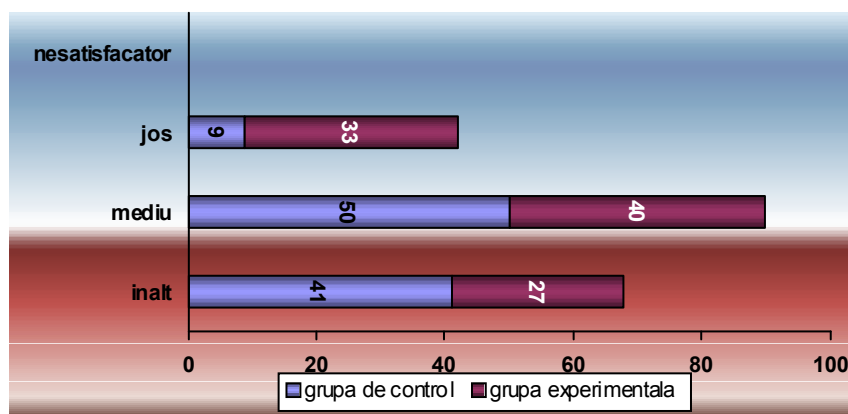

Figura 3.3. Dinamica rezultatelor de realizare a sarcinilor din teste în clasele experimentale și de control

După cum ne arată rezultatele experimentului de control, elevii din grupa experimentală au demonstrat un nivel mai înalt de competențe de comunicare verbală decât elevii din grupa de control. Implementarea sistemului de exerciții comunicative orale și a unei metodici de educare special elaborate care este bazată pe principiul de integrare au demonstrat că elevii din clasele experimentale:

- au realizat cu succes exercițiile lexicale textuale;
- ușor determinau tema și ideea principală a textului;
- clar determinau părțile esențiale ale textului (structura textului) și corect întocmeau planul textului;
- succint expuneau conținutul textului;
- construiau abil propriile gânduri despre caracteristica eroilor și faptelor acestora;
- intrau în discuție unii cu alții, discutau despre evenimentele, acțiunile eroilor, își expuneau punctele de vedere pe marginea diferitor probleme, dialogau;
- în mod adecvat aplicau materia lingvistică în vorbire.

Așadar, sistemul de exerciții comunicativ-orale care se bazează pe conținutul textelor, a permis formarea la majoritatea elevilor din clasele experimentale a competenței de comunicare orală.

În cadrul realizării sistemului experimental de lucru prezentat limba și vorbirea sunt prezente nu ca niște elemente mecanice, suficiente, dar ca niște trepte a unui proces unic de cunoaștere a limbii: de la vorbire la sistemul limbii și de la sistemul limbii la vorbire.

Concluzii generale și recomandări

În urma cercetării efectuate constatăm că problema abordată în lucrare a fost soluționată prin argumentarea teoretică și elaborarea practică a unui model nou a sistemului didactic de formare a competenței de comunicare orală la elevii claselor primare. În rezultatul cercetării am ajuns la următoarele concluzii:

1. Abordarea centrată pe formarea de competențe ca direcție prioritară a sistemului instructiv-educativ, conceptele de bază ale curriculumului modernizat (2010) au stabilit strategia de predare-învățare a disciplinelor școlare, inclusiv a limbii ruse. Rolul prioritar în domeniul studierii limbii materne (ruse) la etapa primară este atribuit procesului de formare la elevii claselor mici a capacității de a comunica.

2. O comunicare eficientă trebuie să fie învățată, de aceea școala e obligată să formeze condițiile necesare, adică să elaboreze un sistem didactic rezultativ pentru formarea competenței de comunicare orală la elevii claselor primare.

3. Elaborarea unui model special al sistemului didactic de formare a competenței de comunicare orală este o componentă esențială și actuală a procesului de predare-învățare a limbii materne (ruse) și pornind de la termenii *comunicare* și *competență* și a rolului lor în formarea personalității elevului claselor primare.

4. Caracteristica didactică specifică a modelului nou al sistemului didactic de formare a competenței de comunicare orală constă în integrarea a două discipline înrudite – limba maternă și citirea literară. În cercetarea realizată integrarea este prezentată ca un principiu și ca o formă de organizare a procesului de învățământ, care în cea mai mare măsură poate asigura formarea competenței de comunicare orală necesare elevilor claselor primare datorită faptului că poate crea condiții reale de comunicare.

5. Unitatea integratoare de bază în modelul elaborat este considerat textul literar care este tratat ca un produs și ca un proces al creației verbale, adică ca o unitate didactică și comunicativă esențială în baza căreia se formează competențele de comunicare legate de receptarea și înțelegerea textului de autor și de producere a textului propriu.

6. După cum au arătat rezultatele cercetării, o atenție deosebită în cadrul unei lecții integrate trebuie acordată înțelegerii conștiente a textului de către elevi. Acest lucru poate fi realizat prin semantizarea fiecărui cuvânt în parte, explicarea îmbinărilor de cuvinte, propoziției, frazei; prin formarea unei atmosfere adecvate; prin reconstrucția tabloului descris sau imaginat. Indicele

esențial de formare a competenței de comunicare orală este capacitatea de a te orienta în diferite situații de comunicare, de a sistematiza conținutul mesajului, a ajusta ideile personale și a înțelege gândurile interlocutorului.

7. Metodica comunicativă a contribuit la studierea conștientă de către elevi a unităților limbii (categoriilor gramaticale ale substantivului și ale verbului): cuvânt, îmbinare de cuvinte, propoziție și text cu scopul utilizării lor în situațiile de comunicare, apropiate de comunicarea naturală.

8. Înțelegerea de către elevi a rolului pe care îl joacă unitățile de limbă în formarea textului (capacitatea unităților lexicale de a transmite diferite nuanțe de sens) permit alcătuirea corectă a expresiilor proprii. Lucrul în baza textului operelor artistice ne permite să includem într-un singur proces formarea competențelor lingvistice, de vorbire și comunicativă.

9. Modelul elaborat îi orientează pe elevi spre mânuirea practică a limbii materne, adică spre însușirea conștientă a unităților de limbă pentru folosirea lor în situații de vorbire adecvate, spre dezvoltarea strategiilor de comunicare.

10. Modelul nou al sistemului didactic (baza conceptuală al căruia este abordarea centrată pe formarea de competențe) este elaborat pe ideea integrării a două discipline înrudite, a limbii materne și citirii expresive, permite formarea eficientă la elevii claselor primare a competenței de comunicare orală, care reprezintă un complex de competențe de comunicare orală în cadrul audierii și producerii vorbirii.

11. Modelul nou de lucru orientat spre formarea competențelor de comunicare prezentat în cercetare prin utilizarea tehnologiei de blocuri și module a realizat strategia didactică de predare-învățare a limbii materne (ruse) indicată de curriculumul modernizat și a demonstrat eficiența lui.

Rezultatele obținute în urma efectuării cercetării, aprobarea modelului elaborat în practică ne permit să formulăm următoarele **recomandări**:

1. Materialele cercetării pot fi aplicate în practica de lucru a profesorilor din clasele primare prin cursuri de formare continuă, seminare metodice.

2. Modelul didacticii comunicative poate servi drept suport conceptual în elaborarea manualelor și suporturilor didactice de limba rusă pentru clasele primare.

3. Materialele cercetării realizate pot forma un capitol din materialul teoretico-practic al cursului de didactica predării limbii ruse, ținut la facultățile de pedagogie, specialitatea *Pedagogia Învățământului Primar*.

4. Conceptele de bază ale lucrării trebuie aduse la cunoștința managerilor claselor primare cu scopul unei evaluări obiective, competente a activității didactice a profesorilor școlari.

5. Materialele utilizate în cadrul experimentului de constatare și de formare pot fi utilizate în scopul elaborării suporturilor didactice pentru elevii claselor a IV-a.

Conținutul esențial al tezei este reflectat în următoarele publicații ale autoarei:

1. Callo T. Educația comunicării verbale. Ch.: Grupul editorial Litera Internațional, 2003. 148 p.
2. Callo T. Funcțiile instructiv-formative ale situației de vorbire în procesul comunicării didactice: Autoref. al tezei de doctor în pedagogie (13.00.01)/ Inst.de Științe Pedagogice și Psihologice. Ch., 1997. 22 p.
3. Guțu V. Cadrul de referință al Curriculumului Național. Ch.: Știința, 2007.
4. Guțu V. Компетентностный подход в системе высшего образования: традиции и инновации. Materiale Conferinței Științifice Internaționale/22-23 octombrie, 2009. Modernizarea standardelor și curricula educaționale – deschidere spre o personalitate integrată. Ch.: Institutul de Științe ale Educației, 2009, p. 26-31.
5. Баяманова Р.Г. Организация коммуникативно-ориентированного урока русского языка. Учебно-методическое пособие. Караганда: ТОО «Арко», 2006. 132 с.
6. Выготский Л. С. Мысль и слово//Общая психолингвистика: Хрестоматия. М.: Педагогика, 2004. 238с.
7. Диагностика и развитие компетентности в общении: Практическое пособие / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская, П.В. Растянников. Киров: Эниом, 1991. 96 с.
8. Дрозд Г. Д. Бородаева О. Ф. Родное слово. Русский язык и литературное чтение. Учебник для школ с обучением на русском языке. 4 класс. Кишинев: Litera Vector, 2005. 288 с.
9. Дрозд Г., Курачицкая А., Демченко Т. Школьный куррикулум для I-IV кл. Русский язык. – М-во Просвещения РМ. К.: Б. и., Tipografia Centrală, 2011, С. 17-52.
10. Жинкин Н. И. Коммуникативная система человека и развитие речи в школе. – В кн.: Проблемы совершенствования содержания и методов обучения русскому языку в IV – VIII классах. М., 1969, С. 101-108.
11. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. М., 2004. 38 с.
12. Иванов Д.А. Компетентности и компетентностный подход в образовании. М.: Чистые пруды, 2007. 32 с.
13. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. М., 1969. 215 с.
14. Львов М. Р. Методика развития речи младших школьников. М.: Просвещение, 2003. 240 с.
15. Куртева О.В. К вопросу об организации обучения родному (русскому) языку на интегрированной основе. В сб.: Probleme actuale ale științelor umanitare. Материалы научно-практической конференции. Chișinău, 2004, С.155-160.
16. Куртева О.В. Специфика обучения родному (русскому) языку на интегрированной основе. В сб.: Probleme actuale ale științelor umanitare. Материалы научно-практической конференции. Chișinău, 2004, С.161-165.
17. Куртева О.В. Текст как основная дидактическая единица интегрированной формы обучения русскому языку. В сб.: Pregătirea și perfecționarea cadrelor didactice: Материалы научно-практической конференции. Chișinău, 2008, С. 215-217.
18. Куртева О.В. Методический анализ дидактических проектов как способ повышения качества подготовки студентов к профессиональной деятельности. В сб.: Наука, культура, образование: Материалы международной научно-теоретической конференции к17-тилетию КГУ. Комрат, 2008, С. 179-181.
19. Куртева О.В. К вопросу о введении речевых упражнений в практике интегрированных уроков русского языка в начальной школе. В сб.: Наука, культура,

образование: Материалы международной научно-теоретической конференции к 18-тилетию КГУ. Комрат, 2009, С. 161-164.

20. Куртева О.В. О коммуникативных умениях, необходимых для создания текста (высказывания) на уроках русского языка в начальной школе. В сб.: Наука, культура, образование: Материалы международной научно-теоретической конференции к 19-тилетию КГУ. Комрат, 2010, С.192-195.

21. Куртева О.В. Формирование коммуникативно-речевых умений учащихся начальных классов на уроках русского языка//*Invățătorul modern*, 2010, №2(6), Chișinău, С. 44-45.

22. Дрозд Г.Д., Куртева О.В. Формирование коммуникативной компетенции младших школьников в процессе усвоения русского языка на интегрированной основе в республике Молдова. В сб.: Поликультурное славянское образовательное пространство: пути и формы интеграции. Одесса: ОНУ им. И.И. Мечникова, 2010, С. 176-180.

23. Куртева О.В. Функциональная значимость художественного текста при интегрированной форме обучения русскому языку. В сб.: Воспитание гражданина, человека культуры и нравственности – основа социальной технологии развития современной России. Ростов-на-Дону, 2010, С. 342-350.

24. Куртева О.В. Коммуникативно-компетентностный подход к процессу интегрированного обучения русскому языку в начальной школе. В сб.: Наука, культура, образование: Материалы международной научно-теоретической конференции к 20-тилетию КГУ. Комрат, 2011, С. 161-163.

25. Куртева О.В. Методические основы формирования речевой компетенции учащихся начальных классов//*Revista de științe socioumane*. - 2011, №1(17), С. 105-111.

26. Куртева О.В. Художественный текст как источник познания культуры и истории родного края//*Invățătorul modern*, №1(11), 2011. Chișinău, С. 22-24.

27. Куртева О.В. Лингводидактические и психологические основы формирования коммуникативно-речевой компетенции в процессе изучения русского языка младшими школьниками//*Revista de științe socioumane*. 2011, №2 (17).

28. Куртева О.В. Роль русского языка в поликультурной региональной подготовке будущих учителей начальных классов. В сб.: Функционирование болгарского и других языков и литератур в контексте языковой ситуации в Республике Молдова: Материалы 11-й международной научной конференции. Комратский госуниверситет, 2011, С. 34-36.

29. Куртева О.В. Организация обучения русскому языку и литературному чтению на интегрированной основе. II кл. Пособие для учителей и студентов Комрат, 2009. 105 с.

30. Куртева О.В., Яниогло М.А. Педагогическая практика: программа и методическое обеспечение. Учебно-методическое пособие. Комрат, 2010. 138 с.

31. Куртева О.В. От самооценки профессиональных качеств учителя – к оцениванию уровня сформированности школьной компетенции. В сб.: Теория и практика оценивания в высшей школе: Материалы научно-практической конференции. 10 ноября 2011г./Под ред. Репида В.Б. Кишинев. Славянский госуниверситет, 2011, С.44-49.

32. Ляудис В. Я., Негурэ И. П. Психологические основы формирования письменной речи у младших школьников. М.: Международная педагогическая академия, 1994. 150с.

33. Лосева Л. М. Как строится текст. М., 1980. 96 с.

34. Методика преподавания русского языка/М.Т. Баранов, Т.А. Ладыженская, М.Р.Львов; Под ред. М.Т. Баранова. М.: Просвещение, 1990. 368 с.

ADNOTARE

Curteva Oxana, *"Formarea competenței de comunicare verbală în procesul de învățare integrată a limbii ruse"*, teză pentru obținerea gradului didactic de doctor în pedagogie, Chișinău, 2012.

Volumul și structura tezei

Teza constă din introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, lista bibliografică (235 titluri), 10 anexe, 168 de pagini de text, 20 tabele, 19 figuri.

Publicațiile la tema cercetării. La tema cercetării au fost publicate 19 lucrări, dintre care 2 elaborări metodice, 2 articole în revista metodico-științifică; 12 articole științifice în culegeri de materiale ale conferințelor științifico-practice și trei articole în reviste științifice.

Cuvintele-cheie: abordare axată pe persoana activă, competențe, abordarea centrată pe formarea de competențe în educație, vorbire, comunicare orală, competență de comunicare verbală, limba maternă, text, integrare, lecție integrată.

Domeniul cercetării: dezvoltarea vorbirii la elevii claselor primare prin mijloacele limbii ruse.

Scopul lucrării constă în elaborarea unui sistem, științific argumentat și experimental verificat, de formare a competențelor de comunicare orală la elevii claselor primare (clasa a IV) în procesul de studiere integrată a limbii și literaturii ruse.

Scopul cercetării a înaintat următoarele **obiective:** argumentarea științifică și elaborarea practică a unor instrumente didactice – a unui sistem metodic care, în condiții apropiate de cele reale, să permită formarea competenței de comunicare orală la elevi și verificarea experimentală a corectitudinii, necesității și eficienței sistemului metodic elaborat.

Noutatea științifică și originalitatea cercetării: elaborarea și argumentarea unui model nou al sistemului metodic de predare-învățare a limbii materne (ruse) pentru formarea competenței de comunicare orală la elevii claselor a IV-a.

Problema actuală de o importanță deosebită care este rezolvată în cercetarea dată constă în argumentarea unor concepte și elaborarea unui sistem metodic de formare a competenței de comunicare orală la elevii claselor primare prin intermediul limbii ruse.

Importanța teoretică a tezei de doctor constă în abordarea științifică a unor termeni din psihologie, psiholingvistică, lingvo-didactică: comunicare – vorbire (limbă) – proces de comunicare; justificarea științifică a necesității studierii integrate a limbii ruse și a citirii literare, prin prisma textului literar; argumentarea teoretică a strategiei didactice de organizare a materiei de studiu îndreptate spre rezolvarea problemei cercetate.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în elaborarea unui model nou, științific argumentat, al sistemului metodic de predare-învățare a limbii materne (ruse) care include un sistem de sarcini și exerciții integrate de comunicare verbală și formează la elevii claselor primare competențe de comunicare orală; materia practică expusă în conținutul experimentului de formare poate fi folosită la întocmirea manualului revăzut pentru clasa a IV-a; metoda elaborată poate fi implementată în practica de activitate a învățătorilor.

Rezultatele științifice au fost implementate în școlile și liceele din or. Comrat și mun. Chișinău în cadrul realizării experimentului pedagogic; la cursurile de formare continuă a profesorilor școlari, la conferințele științifice și în articolele științifice publicate.

АННОТАЦИЯ

Куртева Оксана, «Формирование коммуникативно-речевой компетенции при интегрированном изучении русского языка», диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук, Кишинев, 2012.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, список литературы (235 источников), 10 приложений, 168 страницы основного текста, 20 таблиц, 19 фигур.

Публикации по теме исследования. По материалам диссертации опубликовано 19 работ, в том числе, 2 учебно-методических пособия, 2 статьи в научно-методическом журнале, 12 научных статей в сборниках материалов научно-практических конференций и 3 статьи в рецензированных сборниках и журналах.

Ключевые слова: личностно-деятельностный подход, компетенции, компетентностный подход в образовании, речь, речевая деятельность, речевое общение, коммуникативно-речевая компетенция, родной язык, текст, интеграция, интегрированный урок.

Область исследования: речевое развитие младших школьников средствами русского языка.

Цель исследования состоит в разработке научно обоснованной и экспериментально проверенной методической системы формирования коммуникативно-речевой компетенции младших школьников (4 класс) средствами школьного предмета «русский язык» на основе интеграции.

Задачи исследования: научно обосновать и практически разработать дидактический инструментарий – методическую систему, способную в условиях учебно-речевых ситуаций обеспечить формирование коммуникативно-речевой компетенции учащихся и экспериментально проверить правильность, целесообразность и эффективность данной методической системы.

Научная новизна и оригинальность исследования: разработка новой модели изучения тематически обусловленного литературно-речевого и языкового материала учащимися четвёртых классов как основы для формирования у них коммуникативно-речевой компетенции.

Актуальная научная проблема высокой значимости, решенная в исследовании, состоит в обосновании концептуальных положений и разработке обновленной модели методической системы формирования коммуникативно-речевой компетенции младших школьников средствами русского языка.

Теоретическая значимость исследования: представлен научно-обоснованный подход к таким психологическим, психолингвистическим, лингводидактическим понятиям, как общение – коммуникация – речь (язык) – речевая деятельность; обоснован принцип интеграции двух родственных дисциплин – русского языка и литературного чтения, в основе которого лежит художественный текст; теоретически обоснована дидактическая стратегия организации учебного материала, направленная на решение обозначенной в исследовании проблемы.

Практическая значимость исследования: разработана научно обоснованная методика (система) коммуникативно-речевых заданий и упражнений, формирующая у младших школьников коммуникативно-речевую компетенцию на базе интегрированных уроков родного языка и литературного чтения; практический материал, представленный в исследовании в качестве содержания формирующего эксперимента, может быть включён в создание обновлённого учебника для четвёртых классов; разработанная методика может быть внедрена в практику работы учителей.

Внедрение научных результатов было реализовано на базе школ и лицеев г.Комрат и г.Кишинёва при проведении педагогического эксперимента, а также на курсах повышения квалификации учителей, в процессе выступлений на научных конференциях и в публикациях научных статей.

ANNOTATION

Kurteva Oksana, *«Formation of the communicatively-speech competence for the integrated study of Russian language»*, the dissertation for scientific degree of the doctor of pedagogical sciences, Chisinau, 2012.

Dissertation structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography (235 literature sources), 10 enclosures, 168 pages of main text, 20 tables, 19 figures.

Publications on the theme of dissertation. On the material of dissertation 19 works were published, including 2 educational and methodological manuals, 2 articles in the scientific and methodological journal, 12 scientific articles in the books of materials of scientific and practical conferences and 3 articles in the reviewed books and journals.

Key words: personal-active approach, competences, competence approach in education, speech, speech activity, speech communication, communicatively-speech competence, native language, text, integration, integrated lesson.

Sphere of research: speech development of junior pupils by means of Russian language.

Goal of research is in elaboration of the scientifically substantiated and experimentally checked methodological system of forming the communicatively-speech competence of the junior pupils (4th form) by means of the school subject «Russian language» on the base of integration.

Tasks of research: scientifically to substantiate and practically to elaborate the didactical points – methodological system, able to provide the communicatively-speech competence of pupils in the conditions of educational and speech situations and experimentally check the correctness, practicability and effectiveness of this methodological system.

Scientific novelty and the originality of research: substantiated and developed a new model of methodical system of teaching / learning of the native (Russian) language, which forms the fourth form pupils' communicative competence of speech.

Actual scientific program of the great importance, solved in the research, is in substantiation of the conceptual points and elaboration the new methodological system of forming the communicatively-speech competence of the junior pupils by means of Russian language.

Theoretical research importance: the scientifically substantiated approach is represented to such psychological, psycholinguistic, lingua-didactical notions as communication-speech (language)- speech activity, the principle of integration of two relative subjects – Russian language and literature is substantiated, in the base of which the literary text is included; the didactical strategy of organization of the educational material, directed to solving the research problem is theoretically substantiated.

The practical significance of research: developed the scientifically substantiated new model of methodological system of teaching / learning of the native (Russian) language, including the complex of communicative- speech and language tasks and exercises, forming the communicatively- speech competence at junior pupils; the practical material, represented in the research work as the content of forming experiment, can be included in creation of the new textbook for 4th form; materials of stating experiment can be used in the methodological manuals for pupils of 4th form; the elaborated methodology can be used in the practice of teachers' work.

Implementation of the research results was realized on the base of the schools and lyceums in Comrat and Chisinau by making the pedagogical experiment and also at courses for school teachers, during speech making at scientific conferences and the scientific articles publications.

CURTEVA OXANA

**FORMAREA COMPETENȚELOR DE COMUNICARE PRIN
STUDIERE INTEGRATĂ A LIMBII RUSE**

13.00.02 Teoria și metodologia instruirii (limba rusă)

Autoreferatul

tezei de doctor în pedagogie

Aprobat spre tipar: 10/05/2012

Hârtie A-5 Tipar RISO.
Coli de autor.1

Tiraj 60 ex.
Comanda nr 08/05

Tipografia U P S „I. Creangă”